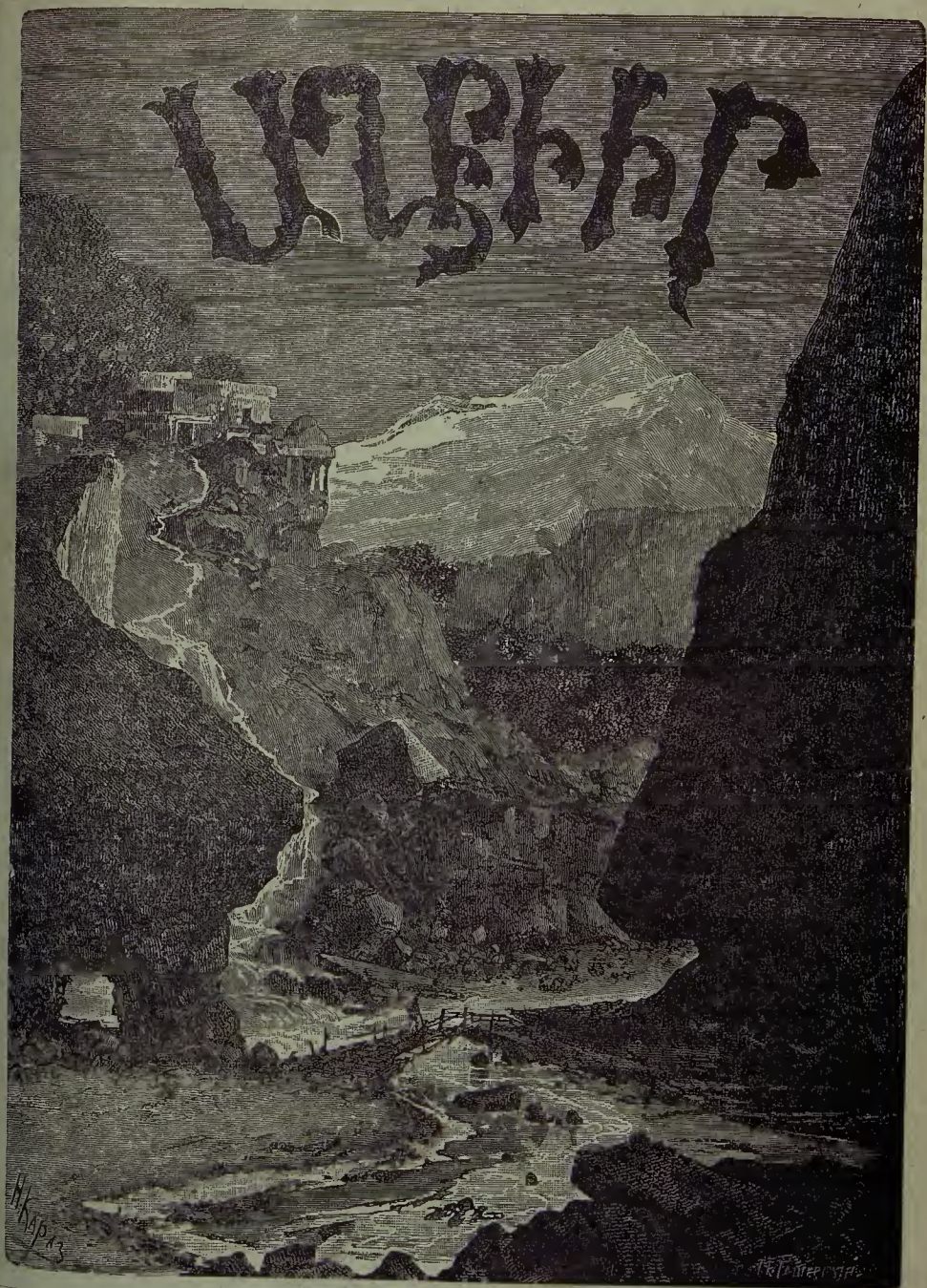

№ 3

W U P S

1891

Տիկնայր փափկատունք [ոտամաւոր]
Տիբուցի աղջիկը [2. Դիկկէնս]
Անտառաբլան [Գեօթէի] ոտամաւոր
Մարդասէրը
Բնութեան զրկում [ոտամաւոր]
Վիճէմ-թէւ
Հաւարտ կաղնի, փոխադրութիւն
Դաւիթ եւ Դողիաթ
Փոքրիկ ջրվէժ [ոտամաւոր]

Մ. Հախումեան
Պ. Զաքարեանց
Զ. Բալուդեան
Լէօ
Յ. Ղ. Ֆիդան
Լիւնցի
Լ. Պարոնեանց
Պ. Մ.

ԳԻՏՈՐԹԻԻՆ

Կրծողներ—Մուկ
Աղամանը [Անգլիէրենից]

Տիկ. Հ. Մ.

ԱՅԼ ԵՆ ԱՅԼԸ

Ժողի յատակի աղբիւր:
Շան խելքը եւ նրա բանականութեան նշանները:

ԶԻԱՐԺԱԼԻՐ

Ալէքսանդր Մակեդոնացու եղջիւրը [Աւանդութիւն]
Հանելուկներ, խառն լուրեր, Պատմականներ, Յայտարարութիւններ:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Շարունակաբար է պատկերագրող Ադրիէր ամսագրի եւ

Տարազ շարաթաթ նրիթի խաժանորդագրութիւնը:

Աղբիւրի բաժանորդագինը 3 ր. 28 կ. իսկ Տարագինը 6 ր. երկուսը միասին մինչեւ անցեալ դեկտեմբերի 1-ը բաժանորդ գրողների համար 8 ր. էր եւ այդ արեւ էինք միմիայն այն նպատակով, որ բաժանորդ գրողները փութով գրէին եւ միջոց տային խմբագրութեանս կանխաւ որոշել մեր թերթերի տպագրելի օրինակների բանակութիւնը, պրէմիաների կանոնաւոր ուղարկելը, հասցէներ տպագրելը եւ այլն: Սակայն մինչեւ այս օր էլ շարունակուած է բաժանորդագրութիւնը եւ ոմանք էլ միամիտ ձեւանալով, կամ՝ իրանցից անկախ պայմաններ առաջ քերելով, ուղարկում են 8 ր. 28 կ.: Վերջին անգամ՝ յայտնում ենք, որ առանց քացառութեան, նրանք, որոնք դեկտեմբերի 1-ից յետոյ են ստորագրել եւ ուղարկել են 8 ր., այդպիսիները եթէ չըշտապեն լրացնել իրանց պարտքը՝ ուղարկելով եւ 1 ր., նրանց չըպիտի ուղարկենք Աղբիւրի գատկական (ապրիլի) 4 №-ը եւ Տարագի ապրիլի 14 (ծաղկազարդի) եւ 21-ին (Զատիկի) №№-ը:

Աղբիւրի պրէմիան՝ անառակ որդին ուղարկուած է բաժանորդներին հերթով եւ թուրին էլ ուղարկելուց յետոյ կը յայտնենք որ չըստացողները փութան մեզ հաղորդել:

Ա Ղ Բ Ի Ի Ր

ՄԻԱՄՍԵԱՅ ԴԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ

ԵՒ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԽԱՆԿՐԱՊՏԱՐ

№ 3

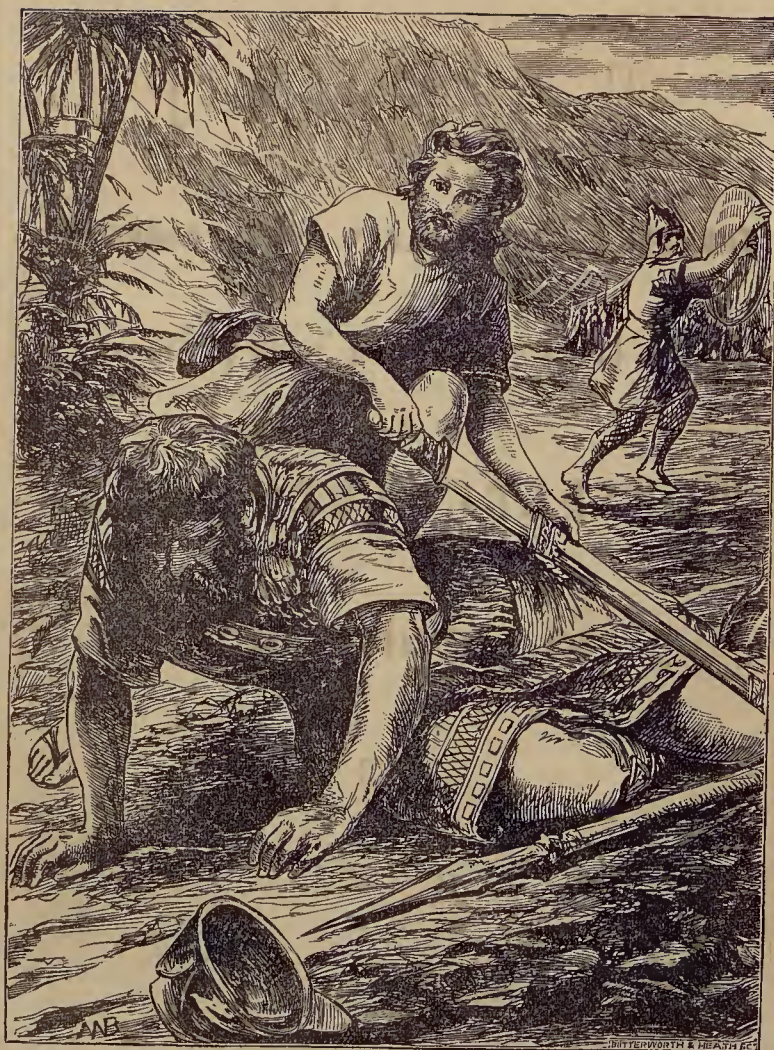
Մ Ա Ր Տ

ԹԻ ՓԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ «ԱՐՕՐ» Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

ՔօլօզՆանկի եւ Յարենատիանկի փողոցների տանկի մոտ

1891

Դառիժ և Գողիաժ

ՏԻՆԱՆԵՐ

Փափկասունք

հինգերորդ դարում

Տիկնայք փափկասունք Հայոց Աշխարհին
Եկան ժողկեցան ու խորհուրդ արին.

— «Ձը մընաց այր մարդ Հայրենի երկրում,
Ձը մընաց որդի մայրերի գըրկում:

Սուրբ Հայրենիքը կանչել է նըրանց,
Դուրս գալ կատաղած թըշնամու դիմաց.

Սուիւծների պէս կուել ու մեռնել,
Հայրենի հողը պարսկից ազատել:

Գնաց և՛ Վարդան և՛ Վահան, Տաճատ.

Գնաց և սորուկ և իշխան ազատ,

Իսկ մենք մնացինք մեր պալատներում,

Փափկասուն կեանքի անվայել գըրկում:

Մեր գահլիճները ոսկեզօծ նախշած,

Մեր գաթաները շաքարով թըխած.

Հազնում ենք ոսկի օղեր, մանեակներ,

Մետաքս ու կերպաս, թանգազին քարեր:

Տիկնայք փափկասունք Հայոց աշխարհին

Եկան ժողկեցան ու խորհուրդ արին.

— «Ձը մընաց այր մարդ Հայրենի երկրում,

Ձը մընաց որդի մայրերի գըրկում:

Ել ում համար են ոսկի ու արծաթ,
Ել ինչո՞ւ հագնենք լակինթ, աղամանդ.
Ել ում համար մենք հագնենք զարդարւենք,
ձօխ դահլիճներում ել ումն սպասենք:

Մեր որդիները, մեր առիւծ մարդիկ՝
Մինը կըսպանէ հինգ հազար պարսիկ.
Բայց չի կըշտանալ՝ կըզնայ շարունակ
Մինչև վերաւոր ընկնի ծառի տակ:

Եւ նըրան չեն տալ մի բաժակ ցուրտ ջուր,
Երբ նըրան կայրէ մահու դաժան հուր.
Եւ նա կըմեռնէ տանջւած պապակով,
Իսկ մենք ապրում ենք այստեղ ապահով“:

Տիկնայք փափկասունք Հայոց Աշխարհին
Կանչեցին իրանց աղախիններին.

— „Առէք այս ամենն, ասացին նըրանք՝
Ոսկի աղամանդ, ակն ու զարդարանք:

Տարէք ծախեցէք վաշխառուներին,
Կիսով տըւեցէք թէ դին չըտին.
Կտաւ առէք շատ, վերական շինէք,
Վէրք զովացընող դեղեր շատ առէք“:

Եւ շուտ կարեցին բոլոր հայ կուսանք
Հազար երեսուն վէրքերի կապանք.
Մի վայրկենի մէջ կապեցին բեռներ
Եւ ժողովեցին առույգ նըժուգներ:

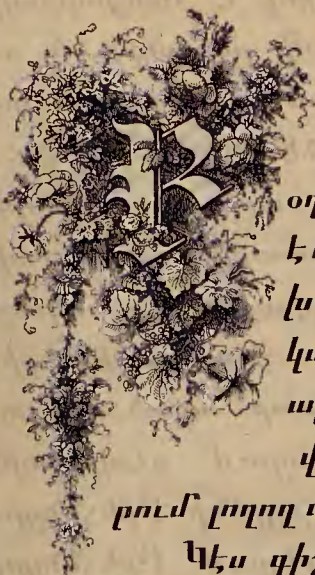
Հընչեց բամբիւր, երգեցին կոյսեր,
Ամեն մէկի ձեռ վալեց մի սուսեր.
Տիկնայք փափկասունք Հայոց Աշխարհին
Դէպի Սուրայր թըռան սըլացին . . .

Ս. ՀԱՆՈՒՄԵԱՆ

ՏԻՐՈՒՅԻ ԱՂԶԻԿԸ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Զ. ԴԻԿԵՆՍԻ

օղէնի լճակը շրջապատւած է վիթխարի ժայռերով: Նրա խաղաղ, հայելու պէս հարթ, կապոյտ մակերևոյթում արտափայլում են երկնքի վառ աստղերը և եթե-
րում լողող ամպերը:

Այս գիշեր է, լուսինը նայում է լճակի երեսին, քնած քաղաքին, գեղեցիկ քաղաք Բրեհենցին, որ տարածւում է լճակի Տիրուեան ափի վրայ: Շատ հին է քաղաքը. հազար տարի է, ինչ որ նա հիմնել է: Անյիշելի ժամանակից ընկնում են նրա պատերի, բուրգերի սուերները լերկ, կախւած ապառաժների վրայ: Այն աւանդութիւնը, թէ ինչպէս երեք հարիւր տարի սրանից առաջ ազատւեց թշնամուց գիշերւայ պահին Բրեհենց քաղաքը՝ խմանում են բոլոր շրջակայքի բնակիչները:

Հայրենիքից և ծնող-բարեկամներից հե-
ռացել է ապրուստ ճարելու Տիրուցի
խեղճ աղջիկը: Նա գնացել է Շւեցարիայի
ձորերը, աղախին մտել մի ընտանիք, և օ-
րից օր թուլանում-մարում է, բայց նրա սըր-
տում ու յիշողութեան մէջ է մայրենի երկիրը...

Նա ծառայում էր բարի մարդիկների
մօտ. ծառայում էր հաւատարիմ, աշխոյժով:
Նա ընտելացաւ շւեցարիացիներին. սկսեց
ընդունել նրանց ինչպէս հայրենակիցների:
Իսկ երբ քշում էր իր հօտը արածացնելու
սարերում, նա էլ չէր նայում դէպի այն
կողմը, ուր գտնւում էր հայրենի Բրեհենցը.
էլ հառաչանքով չի մտաբերում Բրեհենցը,
մոռացել է և հայրենիքը՝ Տիրուր: Էլ ուշա-
դրութեամբ չի լսում աւստրիական յաղթու-
թիւնները: Օրէցօր նա աւելի խաղաղ է
արթնանում նոր հայրենիքի կտուրի տակ:
Այսպէս անցնում էր նրա կեանքը խաղաղ
շւեցարական հովտում:

Յանկարժ երեւցին ահեղ պատերազմի
նշանները: Հասունացած արտերը հնձող չը-
կայ. նրանց թողել են անխնամ: Անդադար
հաւաքւում են շւեցարացիները և տաք
տաք վիճաբանում են մի ինչ որ բանի մա-

սին: Տղամարդիկն ընկան մտածմունքի մէջ.
մռայլ են նրանց դէմքերը, աչքերը յառած
դեանին: Անհամբեր խօսում են կանայք, բայց
նրանց խօսակցութեան առարկան չէ ոչ
մանածը և ոչ գործւածքը: Մանուկները վա-
խենում են գնալ դաշտը խաղալու:

Ահա ժողովեցին դաշտում բոլոր տղա-
մարդիկը: Եկան նրանց մօտ և հարեան քա-
ղաքից մի քանի անծանօթ մարդիկ: Տաք
վիճաբանում են նրանք, անհամբեր նայելով
լճակի երեսին:

Երեկոյեան էլի հաւաքեցին: Ձեր տես-
նըում նրանց երեսին ոչ առաւօտեան կաա-
կածը, ոչ վախը: Հեռու տարածւում է լը-
ճակի լճիին նրանց աղմկալի խօսակցու-
թիւնը: Տանուտէրը բաժակը ձեռքին բար-
ձրացաւ տեղից ու բարձր ձայնով գոչեց.

— Թող կործանւի անպիտան թշնամին:
Խմում եմ մեր յաղթութեան կենացը: Ահա
մօտենում է գիշերը և լուսադէմին թշնա-
մու Բրեհենց բերդը մեր ձեռքումը կըլինի:
Վանանց երեսները փայլում են եւ ուրախու-
թիւնից եւ ահից: Տիրուցի աղջկայ սիրտը
ճմլեց: Ահա հեռւում տեսնում է նա մայ-
րենի գեղեցիկ Բրեհենցը, նրա բարձր աշ-

տարակները: Մօտին չըկայ մէկ բարեկամ,
նա շուրջը տեսնում է միայն իր հայրենիքի
թշնամիներին:

Մանկական օրերի յիշողութիւնները կեն-
դանացան նրա առաջ. մտաբերեց նա ծանօթ
դէմքեր, որոնց թողել է մի կտոր հացի հա-
մար, նրա ականջում հնչում են Տիրուի սա-
րերի քաղցր երգերը:

Նա ոչինչ չէ լսում, թէև հեռից հաս-
նում է վայրենի գոռում-գոչումը: Զի տես-
նում իր առաջ ընկած Շւեցարիայի կանաչ
հովիտները: Մի բան միայն չի հեռանում
նրա աչքից, և այդ իր քաղաքն է և հայրենի-
քի սիրոյ ձայնը նրա ականջին կարծես ա-
սում է. «Գնահ, ազատիր Բրեհենցը, զգու-
շացրու մօտալուտ վտանգի մասին»:

Շտապում է նա թեթև շտապ քայլե-
րով: Ահա ախոռը. դուրս է բերում արա-
գավազ ձիերից մէկը, որին ինքն էր թի-
մարում, խնամում: Տանում է ձին նրան դէ-
պի մայրենի երկիրը:

Թունդ քշում է նա գիշերւայ մթութեան
մէջ: Խաղաղ մարգագետինները ու շագա-
նակի ծառաստանը ետևում մնացին, իսկ
առաջը աղմկում են զայրացած ալիքները:

Աղջիկս, աղջիկս, ինչո՞ւ ես ուշանում: Մի-
թէ ամսերը քեզ ձիովդ դուրս կրբերեն այս
ալիքների միջից: Շուտ արա, ուշանալու ժա-
մանակ չէ: Եկեղեցու զանգակները խփեցին
11 ժամը: «Աստուած իմ, ազատիր ԲրեՏենցը,
խաղաղացրու ալիքները», աղօթում է նա:
Բայց գետը աւելի է զայրանում, նրա ջուրը
կարծես եփ է զալիս: Նայում է աղջիկը
խառարի միջով. նա ձեռից ձգեց սանձը: Ահա
ձին նետւում է գետը, ժիր լողալով կտրում
անցնում է ալիքները, կուռւմ է նրանց հետ:
Փայլեցին վերջապէ՞ս ԲրեՏենցի ճրագները:
Բայց ափը բարձր ու դիր է: Վախեցած
ձին խոր թառանչում է, իսկ աղջիկը բռնելով
պինդ նրա բաշից, ընկնում է վզին: Վերջին
անգամ ձին առաջ մղեց և մի ակնթար-
թում մի ոստինով դուրս բերաւ նրան ափը:

Եւ թռչում է նա դէպի ԲրեՏենցի բարձր
պարիսպը: Նա տան մօտ է, կէս գիշերւայ
զանգը խփում են: Նրա ազաղակի վրայ դուրս
եկան զինւորները, իմացան սպառնող վտան-
գի մասին: Վահաններով պաշտպանւած
զինւորները շարեցին պարսպի վրայ և լու-
սադէմին վանեցին թշնամուն:

Եւ հայրենիքի ազատչուհին՝ Տիրուպի

աղջիկը, պսակլած է անմահ հռչակով:

Այդ օրից անցել է երեք հարիւր տարի, բայց բլրակի վրայ կանգուն է նրա համարձակ գործը յիշեցնող արձանը: Նրա արձանի շուրջը հաւաքւում են օրիորդները և նա-յում քաջարի ձիաւորին: Գիշեր ժամանակ պահապանը շրջելով քաղաքը կոչում է «ժամը 9-ը, 10-ը, 11-ը, իսկ «կէս գիշեր» չի ասում, այլ բարձրաձայն արտասանում է՝ ի լուր ամենեցուն Տիրույցի աղջկայ անունը:

Պ. Զաքարեանց

Ա Ն Տ Ա Ռ Ա Ր Ժ Ա Ն

Դ Ե Օ Թ Է

(Դուէր Եկ. Տիկին Անուշին)

Ով է՞ արշաւում այս խոր-գիշերին.
Դա հայրն է ձիով, զաւակը գոգին,
Ես զըրկել է պինդ ցընցող մանուկին,
Սեղմել է նրան, տաքացնում կրքօքին:
—Որդեակ իմ, ինչո՞ւ ծածկում ես արով...
—Դու չե՞ս տեսնում, հայր, անտառաքային,
Անտառաքային իր թագ ու պոչով . . .
—Ո՛չ, դա մըշուշ է, որդեակ իմ, այն դին:
«Դու, սիրուն մանկիկ, ե՛կ, զընանք ինձ հետ,
«Ես պիտի խաղամ լաւ խաղեր քո հետ,
«Գոյնըզգոյն ծաղկունք շատ ունիմ ափին,
«Իմ մայրն էլ կըտայ քեզ հանդերձ անգին:»
—Օ՛, հայր իմ, հայր իմ, միթէ՞ չե՞ս լըսում,
Ինչեր է արքան մեղմիկ խոստանում . . .
Հանգիստ կաց, որդիս, հանգիստ իմ զըրկում:
Այդ հողմն է խըշշում չոր տերեւներում:
«Դէ, երթանք ինձ մօտ, մանուկ փափկասուն.
«Քեզ իմ աղջկունք սպասում են արդէն,
«Քեզ հետ զիշերով նըրանք կըզօսենն,
«Քեզ օր-օր կե՛րգեն. կե՛րգեն ու պարեն:»
—Հայրիկ իմ, արդեօք չե՞ս տեսնում այնտեղ
Արքայաղըստերց անտառի խորքում . . .
—Հանգիստ կաց, որդեակ, մի՛ վախիր անմեղ,
Այդ ուռիներն են ալետը շարժում:
«Ես քեզ սիրում եմ, հրապուրիչ մանկիկ,
«Թէ՛ չուգես զընալ կըտանեմ զօրով», . . .
—Հայրիկ իմ, սպառնա՛ց... մօտեցա՛ւ, հայրիկ...
Արքան քարշում է... խեղդում է... ձեռով . . .
Հայրը արաբեկ թըռչում է ուժգին,
Թեւերում զըրկած տընքող մանուկին . . .
Իսկ երբ նա արդէն հասել էր քազին,
Որդին, շարաշար աւանդեց հոգին:

Զ. ԲԱՆՈՒՂԵԱՆ

Մ Ա Ր Դ Ա Ս Է Ր

Զ.

Նճար ու անմխիթար ժողովուրդ: Նրան տանջում, արնաքամ էր անում մի անտանելի ցաւ, քայց նա չըզիտէր դեղ ու դարման ցաւը բժշկելու համար: Նա կոտորւում էր ճանճերի պէս, քայց նրա հասկացողութիւնն այն էր, որ ինչպէս երկնքից անձրեւ է գալիս եւ ոչ ոք չի կարող մի այնպիսի քան անել որ նա չըզայ, այնպէս էլ արաքն է գալիս հեռից եւ կոտորում է, քանդում: Խաւար, կռախտ վայրենու խելքը նրան էր միայն հասնում, որ մեռած ժամանակը անպատճառ կազատուի գերութիւնից:

Այդ ժողովրդի մէջ էր շրջում Լիվինգստոնը: Նա գտել էր մի հրաշալի, գեղեցիկ աշխարհ, քայց այդ աշխարհը հառաչանքների, թշուառութեան բուն հայրենիքն էր. այնտեղ չըկար մի կտոր հող, որի վրայ մարդ չըհառաչէր, գերութեան շղթան չըզրնգար: Կարծում էին թէ անգլիացի ճանապարհորդն էլ իր հետ ունի այդպիսի շղթաներ, ուստի նրան փատ էին ընդունում: Նրանից փախչում էին: Բայց Լիվինգստոնը իր պայուսակի մէջ տանում էր ոչ թէ գերութեան շղթայ, այլ Աստուածաշունչ եւ նորոթագիրք: Դրանք էին այն հրաշագործ դեղը, որ միայն կարող էր բուժել ժողովրդի

մարմինը լափող սարսափելի խոցը: Եւ Լիվինգստոնը քարոզութիւն էր անում՝ այդ մարդկանց մէջ: Նա տեսնում էր, որ խեղճները չըզիտեն աղօթել, չըզիտեն թէ ո՞րն է ծշմարտութիւնը: Աւետարանի լոյսը նրա միջոցով ընկնում էր այդ խաւար, սոսկալի անկէլները: Նա ցոյց էր տալիս թէ որն է ծշմարտ Աստուծը, որ մարդուն ազատ է ստեղծել, որ տւել է նրան հոգի, միտք եւ հրամայել է նրան. «Սիրի՛ր ընկերիդ ինչպէս քո անձն ես սիրում»: Օ՛, այդ Աստուծը ստում է այդ գերեվաճառութիւնը, այդ Աստուծը հաւասարութիւն, եղբայրութիւն է պահանջում. կապանք, բռնութիւն, գերութիւն մարդու համար չեն:

Եւ Լիվինգստոնը հասկացնում էր վայրենիներին թէ որքան վատ, որքան զգելի քան է գերեվաճառութիւնը, խրատում էր զիւղապետներին որ վերացնեն այդ ամօթալի արհեստը, որ նրանց աշխարհը քանդում էր, աւերակ դարձնում: Բայց նրան չէին հասկանում... Վայրենին այդպէս շուտ չէր կարող հասկանալ թէ ինչ է մարդը...

Մի անգամ Լիվինգստոնն ընկաւ մարդակեր վայրենիների մէջ: Այդտեղ մարդը իր կնոջ հետ կռւում էր, սպանում էր նրան, հանում էր նրա սիրտը եւ ուտում: Այսպիսի մի սովորութիւն էլ կար նրանց մէջ. մէկը վայր է գցում թութակի կարմիր փետուրը եւ կանչում էր թէ ո՞վ նրան կըվերցնէ. ով որ վերցնէր, պարտաւոր էր մի մարդ սպանել, ի հարկէ, միսն ուտելու համար: Մի օր ամբողջ խումբ մարդիկ վազեցին որ ուտեն մի մարդու, որին մեղադրում էին թէ մի ուրիշի սպանել է. քայց դատապարտւածը փախել էր եւ խումբը ցրեց շատ նեղացած որ չի կարողացել նրա միսն ուտել: Մի ուրիշ տեղ Լիվինգստոնի հետ գնացող մի զիւղապետ ցոյց տալով մի տեղ, ասաց.

«Այստեղ մենք սպանեցինք եւ կերանք Մօէզիայի մարդուն»։ Տեսել էին այդտեղ մարդու մահ կտորներ, որ պատրաստել էին խորովելու։

Բայց Լիվինգստօնը չըփախաւ այդ տեղերից, ուր կարող էին նրան էլ ուտել, չըփախաւ, այլ աւելի եւ աւելի սիրեց այդ երկիրը, մտքումը դրաւ ման գալ աւելի խուլ անկիւններ։ Եւրոպայում լուր էր տարածւել թէ Լիվինգստօնը մեռել է։ Մարդ էին ուղարկել նրան որոնելու եւ այդ մարդը Ստէնլին էր, որ գտաւ Լիվինգստօնին Տանգանիկա լճի ափին, Ուլի-ջի աւանում։ Լիվինգստօնը չուզեց Եւրոպա վերադառնալ, իր որդիների կարօտն առնել, փառք ու պատիւ վայելել։ Բաժանւելով Ստէնլիից, նա ասաց թէ պիտի գնայ, դեռ շատ անձանօթ տեղեր տեսնէ։ Նա ծերացել էր, նրա մազերը սպիտակել էին, քայց միշտ վառ էր վայրենիների մէջ պտտելու, նրանց ցաւին ականատես լինելու եւ քարոզելու ցանկութիւնը։ Գիտութեան համար նոր զիւտ անելու փափագը նրան առաջ էր մղում. նա ուզում էր Նեղոս գետի ակը գտնել։ Եւ ահա, երբ նա մօտեցել էր այդ երկրին, եւ մեծ զիւտ պիտի անէր, մեռաւ Բանգվալօ լճի ափին, Չիթամբօ զիւղում, 1873 թւի ապրիլի 24-ին։ Մեռնելիս նրա ուշքն ու միտքը այն անձանօթ աշխարհի վրայ էր, ուր պիտի գնար։ Նա հոգեվարքի մէջ հարցրեց իր ծառային.

—Այստեղից մինչեւ Լալաքա քանի՞ օրայ ճանապարհ է։

Հէնց այդ Լալաքա գետն էր նրա նպատակի կէտը։

—Ես կարծում եմ՝ երեք օրայ ճանապարհ է, տէր, ասաց ծառան։ Մի քանի վայրկեանից յետոյ Լիվինգստօնը խուլ հառաչեց.

—Օ՛հ, մեռայ, մեռայ:

Հաւատարիմ՝ ծառաները հանեցին հռչակաւոր մարդասէրի սիրտն ու փորոտիքը, թաղեցին ափրիկեան հողի մէջ, որին այդ սիրտը այնքան սէր, համակրութիւն էր նւիրել. իսկ մարմինը աղի մէջ դրած պահեցին, շալակած ամիսներով ծանաւարհ կտրեցին, մինչեւ որ հասցըին Զանգիբար: Այդտեղից մարմինը Անգլիա տեղափոխեցին:

Նա այդպէս մեռաւ, քայց մեծ գործ կատարեց: Նա քաց արաւ ծանաւարհը եւ նրա հետքերով եւրոպացիք գնացին դէպի Ափրիկայի խորքերը, քնակութիւններ հաստատեցին, շարունակեցին Լիվինգստոնի գործը, լոյս ու ճշմարտութիւն քարոզեցին ստորուկ եւ խաւար ազգերի մէջ: Եւրոպական տէրութիւնները Լիվինգստոնի եւ ուրիշների զրածից իմացան թէ ինչ է գերեվաճառութիւնը եւ արգելեցին այդ վատ, ամօթալի արհեստը:

Քայց այդ քաւական չէր: Սեւամորթները ստորկութիւնից պիտի ազատէին իրանց սեփական ոյժով: Ո՞րն էր այդ ոյժը: Բաջութիւն նրանք վաղուց ունէին, կուեւ, արիւն թափել, թշնամու միսն ուտել նրանց մշտական գործն էր, քայց եւ այդպէս նրանք գերի, ստորուկ էին: Ի՞նչն էր, ուրեմն, պակաս:

Պակաս էր այն, որ սեւամորթները չըզիտէին թէ իրանք մարդ են, չըզիտէին թէ ո՞րն է մարդու իրաւունքը:

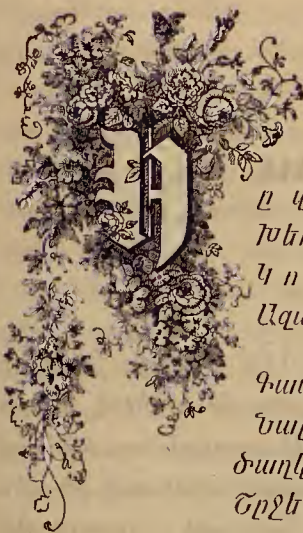
Այդ մեծ իրաւունքը նրանք հետզհետէ ճանաչում են եւ գերեվաճառութիւնը հետզհետէ անյայտանում է: Ամենից առաջ այդ իրաւունքը ճանաչեցին վաճառւած թշուառականների այն ահագին քաղմութիւնը, որ Ափրիկայից էր դուրս հանւած եւ վխտում էր Ամերիկայի զանազան մասերում: Այդտեղ նրանք հաս-

կացան այն, ինչ որ Լիվինգստոնը սիրով քարոզում էր նրանց քարքարոս եղբայրներին Ափրիկայի խորքերում: Եւ հասկանալուց յետոյ անհնարին էր որ վաճառւած անասունների դրութեան մէջ մնային: Նըրանք միացան մարդասէրների հետ, ձեռք բերին ազատութիւն եւ այժմ՝ Ամերիկայի ազատ ժողովուրդներից մէկն են, զլուինները քարձր են պահում, ունին սեփական կայք ու հառաւարութիւն:

Նեզրներն անասուններից մարդ դառան: Ի՞նչ պէս:—Իրանք իրանց ծանաչելով: Ծանաչելով իմացան որ մարդ են: Մարդը ստրուկ չըսլիտի լինի—այս յաւիտենական սուրբ ճշմարտութիւն է:

Լ Է Օ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԳՐԿՈՒՄ

ը փափագեմ՝ ես լինել
Խեղճ միամիտ մի հովիւ,
Կ ու լ ա ը ն ուսիս, ձեռքիս սրինգ
Ազատ, անհոգ մի հովիւ:

Գամփոները չորս կողմն առած,
Նախշուն հօտը քամակիս
Ժաղկափթիթ սար, հովիտներ
Շրջեմ՝ ազատ իմ կամքիս:

Սուլեմ՝ սրինգն իմ քաղցրանոյշ
Անհետանան վիշտ, թախիծ.
Այնտեղ սիրտը զգացմունքը
Կախումն չունի ուրիշից:

Այո՛, այնտեղ մարդ կարող է
Ազատ խնդալ ու ողբալ,
Այնտեղ սրտին, զգացմունքին
Ոք չի կարող քռնանալ . . .

Յ. Ղ. Փ Ր Դ Ա Ն

ՎԻՆՈՒՄ ԹԵՒԼ

VIII

1307 թւին, նոյեմբերի 17-ի գիշերը, երեսուն դաւադրեալները, մի առ մի իջնելով իրանց սարերից, և իրանց ձկնորսական նաւակներով անցնելով լիճը, Հանդիպեցին միմեանց, ինչպէս պայմանաւորուած էր, Գրուալիի հրահրանի վրայ:

Երկինքը և երկիրը, աստղերը և ալիքները նրանց վկաներն եղան: Երբէք դրանից աւելի մի օրինաւոր և սուրբ դաւադրութիւն վաւերացնել չէին կարող իրանց ներկայութեամբ Աստծու վկաները իրանց ստեղծագործութեան գլուխ-գործերի մէջ: Այդ անմեղ դաւադիր բնութիւնն էր բնութեան առաջ, այդ մարդկային սիրտն էր, որ զարթել էր իր ամենաանեղծ բնագլուխների մէջ, խօսելով մի քանի պարզ մարդկերանց բերանով. „Ես ևս Աստծու մի ձեռակերտն եմ և կոչում ունելով իմ ազատութեան, ես կոչումն եմ անում առ Աստուած՝ և պաշտպանում եմ նրա ամենավեհ ստորոգելիներից մինը, ազատութեան պարգևը, որ բռնակալները խլել են նրա արարածների ձեռքից“:

Այդ գեղջուկները բնաւ անպէտք ճառախօսութիւններ չարին. բնութիւնը նրանց մէջ միւլենոյն լեզուն էր խօսում. մի քանի համառօտ և ցած ձայնով արտասանած խօսքեր, մի քանի նշանական շարժումներ, մի քանի

ձեռքի սեղմումներ կոշտ ձեռքերի մէջ—այս եղաւ նրանց բոլոր պերճախօսութիւնը: Նրանք եկել էին միմեանց երդում տալու և ոչ թէ ճառախօսութիւններով ոգևորւելու: Եւ ինչ կարող էր աւելի պերճախօս լինել, քան այդքան հարստահարեալների ժողովն, հարստահարեալների, որոնց սրտից արիւն էր կաթում իրանց ազատութեան, մարդկային արժանաւորութեան և սէրի կորստեան համար. ինչ բան կարող էր աւելի պերճախօս լինել, քան այդ վեհ գիշերը, որ իր ստուերի տակ ծածկում էր մի ժողովրդի ապստամբութիւնը. ինչ բան կարող էր աւելի ճարտարախօս լինել, քան այդ լեռները, աստղերը, ժայռերը, ալիքները և, երկրորդ օրը, պատենից քաշած սրերը մի ամենասուրբ դատի պաշտպանութեան համար: Դեմոսթէնէս, Կիկերոն, Կատիլինա, Միրաբօ ջարդ ու փշուր կըլինէին մի այդպիսի դատաստանական ատենի առաջ: Երբ զգացմունքը ընդաբոյս է, խորին, արմատացած, խօսքը ոչ մի բան չէ կարող աւելացնել համոզմունքի վրայ: Լռութիւնն այն դաւադրութիւնների ճարտասանութիւնն է, որոնք ոչ քաղաքական և ոչ ևս մեղասլարտ դաւադրութիւններ են, այլ բնական դաւադրութիւններ—ահա այդ եղաւ Գրուտլի ճարտարախօսութիւնը:

»Երդում ենք, ասացին ձեռները պարզելով, Վալտէր Ֆիւրստ, Շտաուֆֆախէր, Մէլխիթալ, Վէրնէր,—երդում ենք Սատճու ներկայութեամբ, որի առաջ թագաւորները և ժողովուրդները հաւասար են, ապրել և մեռնել մեր եղբայրների համար, բոլորին հաւասարապէս ոտքի կանգնեցնել. այլ ևս չըտանջւել, բայց մեր կողմից ևս որ և է անիրաւութիւն չըգործել. յարգել Հապսբուրգի կոմսի իրաւունքները և սեպհականութիւնները. ոչ մի չարիք չանել կայսերական Բայլիներին, բայց միայն վերջ տալ նրանց բռնակալութեան“:

Ապստամբութեան օրը որոշւեց եկող 1308 թւի

յունւարի 1-ին: Շւէյարական աւանդութիւնները պատմում են, որ Գրուտլիի դաշնակցութեան երեք գլխաւորների ոտների տակից հրաշքով այդ խօսքերը արտասանած ըռպէին երեք աղբիւր բղխեց, որոնք դեռ մինչև այսօր հոսում են. բայց աւանդութիւնը այսբանում է իրողութիւնը—հրաշքը գործեց այդ երեսուն մարդկանց սրտի մէջ, որից բղխեց շւէյարական ազատութիւնը և ոչ նրանց ոտքի կոխած աւաղի մէջ:

IX

Երկրորդ օրը մի նոր ոճրագործութիւն որ գործեց բայլիների կողմից հովանաւորւած մի տէր, արհաւիրհք սփռեց երեք նահանգների մէջ: Այդ տէրը իր իշխանութեան մի ճորտի կնոջ գեղեցկութեան վրայ զմայլել էր: Ամուսնու Բուրսկա եղած ժամանակ, նա մտնում է տունը, լրբաբար հրամայում է կնոջ իր համար բաղնիք պատրաստել և նրան անպատիւ առաջարկութիւններ է անում: Կինը փախչելով պատսպարւում է անտառում, որտեղ բանում էր իր ամուսինը և պատմում է նրան իր անարգանքը: Ամուսինը գնում է տուն կացինը ձեռին. բռնակալին դեռ բաղնիքի մէջն է գտնում, ճղում է կացնով նրա գլուխը և փախչում է անտառը կնոջ հետ: Զայրոյթի մի ընդհանուր աղաղակ բարձրացաւ հովիտների խորքից մինչև Ալպերի գագաթը: Ոչ ոք այլ ևս չափըշտակութիւնից ապահով չըկարծեց իր գոյքերի ամենաթանգագինը, իր կնոջ մաքրութիւնը: Գրուտլիի երեսուն հերոսների դաւադրութիւնը դաշնակիցներ գտաւ բոլոր ամուսինների և եղբայրների մէջ: Սակայն այդ ժողովրդի սիրտը դեռ չէր զեղում:

Մի վերջին բռնաբարութիւն գեղեց հայրերի, մայրերի, երեխաների սրտերը. կարծես թէ բայլիների բռն-

նակալութիւնը կամենում էր կուտակել իր դէմ միանգամայն ամբողջ բնութեան վրէժխնդրութիւնը: Այստեղ առաջին անգամ երևան է գալիս իր հայրենիքի ազատութեան գործի մէջ Վիլհելմ Թէլլ:

X

Այն խուլ մրմունջները, որ բարձրանում էին գիւղերից և խրճիթներից բալլի Գէսլերի անիրաւութիւնների դէմ, փոխանակ մեղմելու այդ կառավարչի հարստահարութիւնը, ևս առաւել զրգռել էին նրան: Նա կամեցաւ ոյժով նւաճել ասպտամբութեան առաջին նշանները, որ կտրդացւում էր գիւղացիների երեսների վրայ. նա ժողովրդի համբերութեան կռւի հրակէր էր կարգում. նա հնարում էր լանցանքներ, որպէս զի լանցաւորներ ունենայ պատժելու:

Նա տնկել տւաւ Ալտօրֆ գիւղի հրապարակի վրայ մի ձող, որի գլխին հրամայեց դնել իր գլխարկը Աւստրիայի թագադրոջմը վրան դրած: Հրամայեց բոլոր գիւղացիներին և քաղաքացիներին կայսերական գերիշխանութեան այդ նշանի առջևից անցնելիս գլուխներն բաց անեն և երկրպագեն գլխարկին: Զողի տակին կանգնած պահապանները պէտք է շղթայակապ անէին բոլոր նրանց, որոնք կապտամբէին մերժելով ստրկութեան այդ յարգանքը մատուցանելու գլխարկին:

Հլու ամբոխը վիզը ծռեց բռնակալութեան այդ քմահաճոյքի առաջ կամ արհամարհանքից կամ թէ երկիւղից ստիպւած. միայն եօթ հոգի ընդգրկմացան: Ուրեացի մի հասարակ շինական ձկնորս և այծեամենների որսորդ՝ Վիլհելմ Թէլլ անունով: Մինչև այդ օր նրան ճանաչում էին իբրև մի քաջ մարդ և լաւ նաւարկող ամենազօրեղ փոթորիկների ժամանակ ու գիտէին նրա ճարտիկութիւ-

նը իբրև աղեղնաւորի որ իր կապարիճի նետով անսխալ դիպցնում էր նպատակին: Նրան այնքան անտարբեր էին համարում երկիրը յուզող քաղաքական զգացմունքներին, որ մինչև անգամ չէին հրաւիրել երեսունների շարքում Գրուտլիի պայմանատեղը: Նա իր գաւաղբուլթիւնն իր խղճմտանքի և սրտի մէջ էր պահում: Գլուխը մերկացնելու և մի նիւթեղէն առարկայի առաջ երկրպագելու գործողութիւնը, որ մարդին վերագրում էր Աստուծայնութեան նշան, նրա աչքում երևացել էր մի պաշտամունք, որ արգելւած է քրիստոնեային, և միայն պէտք է պաշտէ Աստծուն: Կառավարութեան պահակները ձերբակալել էին նրան, շղթայել և կապել չւաններով ձողից, որի վրայ դրւած էր գլխարկը:

Գէսլէր իմանալով այդ, երջանիկ էր համարում իրան, որ գտել է մի յանցաւոր, որի պատճառով կարող էր պատժել գիւղացիների բոլոր ցեղը: Նա վազեց Աւտորք բազմաթիւ հետևորդներով: Բայց այստեղ Շւեցարիայի պատմութիւնը, խառնաշփոթւելով տարբեր և անորոշ աւանդութիւններով, թողնում է բանաստեղծութեամբ աւարտել զրոյցը, որովհետև բանաստեղծութիւնը միայն ընդունակ է անմահացնել ազատ ազգերի ծննդեան նախնական մեծ օրհնարանները: Ահա թէ ինչպէս է պատմում Գերմանիայի և Շւեցարիայի մեծ բանաստեղծը, Ալպերի լիշողութիւնների համեմատ, Վիլհելմ Թէլլի և բռնակալի մէջ տեղի ունեցած պարզ և ահարկու տեսարանը:

(Կըշարունակւի)

Հետևի

ՀՊԱՐՏ ԿԱՂՆԻ

(ՓՈՒՍԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ)

ուր իմ ու ծառախիտ անտառի ան-
կիւններից մէկում կանաչին էր տա-
լիս մի մարգագետին: Այդ մարգա-
գետնում աճել էր մի հզօր հա-
րիւրամեայ հսկայ կաղնի: Ո՛չ մի
արարած չէր անցել երբէք նրա ծիւ-
ղերի տակով, որոնք հսկայական հովա-
նոցի նման տարածւում էին ծառի չորս
կողմը: Ո՛չ մի թռչուն չէր երգել նրան իր
քաղցրիկ երգերը հեռու գեղեցիկ հրաշալի երկրների
մասին, ո՛չ մի թիթեռնիկ չէր յագեցրել իր ծարաւը
նրա կանաչ տերեւների վրայ սրսկած աղամանդեայ
ցօղերից:

Կարծես ընկերութիւնից արտաքսւած մօայլ, մեն-
մենակ կանգնած էր նա ուրիշ ծառերից հեռու:

Շատ տարիներ առաջ երբ այդ հսկայ-կաղնին
մի դեռահաս ծառ էր, նրա շուրջը պատել էր եղեւ-
նիների եւ կեչիների մի ահագին քաղմութիւն: Մի օր
սոսկալի փոթորիկ պատահեց. քամին լաց ու կոծով
անցնում էր ծոծոռո ծառերի միջով, կտորատելով, խոր-
տակելով այն ամենը, ինչ որ հանդիպում էր իր սրըն-
թաց ճանապարհի վրայ: Հարիւրամեայ կաղնիները
սրմատախիլ էր անում եւ մինչեւ գետինն էր կոաց-
նում մանուկ ծառերի ձիգ ըները:

Միւս առաւօտ երկինքը պարզեց եւ նոր ծագող

արեգակի ոսկէփայլ ճառագայթները լուսաւորեցին մի տխուր պատկեր. ամեն տեղ, անտառի ամեն անկիւնում՝ երեւում էր կործանող փոթորկի կորստաքեր հետքը ..

Փոթորկի զոհերից մէկը՝ արմատախիւ եղած մի կեչի ընկած էր մեր կաղնու մօտ. կաղնին նայում էր նրա թառամող տերեւների վրայ, նրա տաշեղ դարձած արմատի վրայ, նրա անշարժ ընկած ձիւղերի վրայ եւ չէր խղճում տարաքախտին:

Նա հպարտ էր եւ վաղուց արդէն տրտնջում էր ճակատագրի վրայ որ նրան՝ նազուք մանուկ գեղեցկին վճռել էր միշտ թաղւած մնալ հարեւան ծառերի ստերների տակ ոչ ոքից ոչ գուլք լսել, ոչ ոքի մէջ ոչ զարմանք եւ ոչ հրճմանք զարթեցնել:

Եւ ասանայելով տապալւած կեչու տխուր մնացորդներին, նա ի սրտէ ցանկանում էր որ ընտր մնացած ծառերը էլ կեչու օրին հասնեն: Այդ ցանկութիւնը հագիւ նրա գլխովն անցաւ թէ չէ՝ իսկոյն շրջապատող ծառերը սկսեցին հեռանալ հպարտ կաղնուց կարծես մի դիւթական գաւազանի նշանով: Գնացին քաշեցին նրանք հեռու... հեռու եւ զոյացաւ կանաչ մարգագետինն ու նրա մէջ կանգնած էր միայնակ հպարտ կաղնին: Ի՛նչ քախտաւորութիւն. այժմ՝ ընտրն էլ կարող են գնայլիլ ինձանով. ի՛նչպէս ուրախ կապրեմ ես այս լոյս-աշխարհում, սօսափում էր իր կանաչ տերեւներով կաղնին:

Բայց աւանդ, անցան տարիներ եւ մանուկ կաղնին դարձաւ զառամեալ հարիւրամեայ ծերուկ: Ոչ ոք այդքան միջոցում չըխանգարեց մութ անտառի մեռելային լոռիքինը, ոչ ոք չեկաւ հանգստանալու ստերախիտ կաղնու տակ, ոչ ոք չեկաւ զմայլելու նրա կանաչ տերեւներով:

Ζυμνρη η α η α

Եւ տխրեց վերջապէս ծերուկը:

„Դժւար է ապրել մենակ այս լոյս-աշխարհում“,
ասաց կաղնին, խորը հառաչեց եւ սկսեց նախամնով
դիտել այն եղեւնիներին եւ կեչիներին, որոնց մի ժա-
մանակ արհամարում էր եւ որոնք այժմ միասին խըմ-
բւած զրոյց էին անում իրանց կանաչ տերեւների հե-
զիկ շրջինով:

„Դո՛նէ մի մժեղ, մի որդ գար ինձ այցելելու. ի՞նչ
կըլինէր. մտածում էր կաղնին:

Հագիւ այդ խօսքերը նրա քերանից դուրս թռաւ
թէ ոչ, իսկոյն լսեցին հողի տակից ինչ որ քարակ
հագիւ լսելի ձայներ:

„Քէփդ ի՞նչպէս է, ծերուկ, մենք եկել ենք քո ող-
ջութիւնդ իմանալու:

„Ո՛վ էք դուք եւ ինչու ես ձեզ չեմ տեսնում,
գարմացած, քայց միեւնոյն ժամանակ ուրախացած
հարցրեց կաղնին:

„Մի՞թէ դու մեզ չես ճանաչում. մենք քո հին քա-
րեկամներն ենք: Արդէն շատ տարի է որ մենք հողի
տակ քո արմատներով ենք կերակրոււմ:

„Ահա վերջապէս այն արարածները, որոնց հետ
ինձ յաջողեց այսքան տարուց յետոյ երկու խօսք ա-
սել ու լսել. տխուր շշնջաց կաղնին, ինչպէս պատըժ-
ւած եմ եւ իմ հպարտութեան համար: Ես չըխղճացի
մի ժամանակ փոթորկից փշրւած կեչուն եւ անայժմ
մեռնում եմ կամաց եւ սարսափելի մահով, ոչ որից
մի քարի խօսք չըլսելով: Ո՛հ դժւար է ապրել մեն մե-
նակ այս լոյս-աշխարհում, արդէն որդերը կրծում են
իմ սիրտս:

Այսպէս երկար նա լաց էր լինում, գանգատւում
էր իր քախտից, մինչեւ որ վերջապէս որդերը կրծե-
ցին նրա բունը եւ կաղնին վայր զլորեց: Անցորդ-

ները նրան այրեցին ու նրա մոխիրը ցրեց ամբողջ մարգագետնի վրայ:

Այն ժամանակ էլի կարծես դիժական գաւազանի նշանով սկսեցին խմբուել իրանց առաջւայ տեղը կեչիները ու եղևինները: Մարգագետինը շուտով առաջւայ կերպարանքն ստացաւ, դարձաւ հին գեղեցիկ հովասուն անտառը, նման անտառի ուրիշ մասերին:

Ոչ ոք երբէք չէր իմանալ անցած զնացածի մասին, եթէ զեփիւռը չըլտէր մեռնող կաղնու վերջին խօսքերը եւ չըտարածէր նրան ամեն կողմ՝ նախազգուշացնելու անսիրտ ու հպարտ մարդկանց, թէ ինչ է նրանց քաժինը:

Լ. ՊԱՐՈՆԵԱՆՅ

Ե աշխարհներն իրանց բանականքը պատե-
րագմի ժողովեցին և դուժարեցան Հրէաստանի
Սոկրով քաղաքի տակ։ Եւ Սաւուղն ու Իսրա-
յէլի մարդիկ հաւաքեցան հովիտների մէջ և
աշխարհների դէմ պատերազմի ճակատեցան։
Աշխարհները լերան վրայ էին մէկ կողմից և
Իսրայէլացիք լերան վրայ էին միւս կողմից. իսկ նրանց մէջ
տեղ հովիտն էր։ Եւ աշխարհների բանակից մի զօրաւոր մարդ
դուրս եկաւ Գեթացի Գողիաթ անունով. նրա բարձրութիւնը
վեց կանգուն էր և մի թիզ։ Սաղաւարտ ունէր գլխին և հաստ
զրահներ հագին. զրահների ծանրութիւնն էր պղնձի և երկա-
թի հինգհազար սիկլ, ծնկների վրայ պղնձի սունապաններ և
մէջքի վրայ պղնձի վահան։ Նրա զեղարդի բունը ստապանակի
(Չուհակի) ստորիի հաստութիւն ունէր և նրա տէգը երկաթի
վեցհազար սիկլէ և նրա զինակիրը նրա առաջից զնում էր։
Եկաւ կանգնեց Իսրայէլի առաջ և ասում է նրանց. ինչո՞ւ էք
մեր դէմ պատերազմի դուրս գալիս, չէ՞ որ ես աշխարհի եմ, իսկ
դուք Երրայեցիք՝ Սաւուղի ծառաներ. ձեր միջից մի մարդ ընտ-
րեցէք, որ ինձ մօտ իջնի։ Եթէ նա կարողանայ կուռ ինձ հետ
և խփել ինձ, մենք ձեր ծառաները կըդառնանք, իսկ եթէ ես
յաղթեմ և խփեմ նրան, դուք կըդառնաք մեր ծառաները և կը-
ծառայէք մեզ։ Եւ ասում է աշխարհին. ահաւասիկ ես այսօր
նախատեցի Իսրայէլի ճակատը. մի մարդ տւէք, որ ես ու նա
մենամարտենք երկուսով։ Երբ Սաւուղ և բոլոր Իսրայէլացիք
լսեցին աշխարհու խօսքերը, սարսափեցին ու շատ վախեցան։
Եւ թողեց Դաւիթն իր ձեռի ամանները վանականի մօտ, ինքը
զնաց բանակ իր եղբայրների սղջութիւնը հարցնելու։ Մինչդեռ
նա խօսում էր, դուրս եկաւ Փղշտացի Գեթացի Գողիաթը աշ-
խարհները բանակից և միևնոյն խօսքերն ասաց. Դաւիթը լսեց։
Բոլոր Իսրայէլացիք երբ տեսան այդ մարդուն, փախան նրա
երեսից և շատ զարհուրեցան։ Եւ ասաց Իսրայէլացի մարդը.

տեսնում էք այն մարդուն որ դուրս է գալիս Իսրայէլին նախատելու, եթէ մի մարդ դուրս գայ նրան սպանէ, թագաւորը նրան շատ կըմեծացնէ և իր աղջիկը նրան կնութեան կըտայ ու նրա հօր տունը ազատ կըդարձնի Իսրայէլի մէջ: Եւ 'Դաւիթըն իրան չորսկողմ եղած մարդիկներին խօսեցրեց և ասաց. ինչացո՞ւ է այս անթլփատ այլազգին, որ նախատեց կենդանի Աստծոյ ճակատը: Նրբոր նրա եղբայրը լսեց 'Դաւիթի խօսիլը մարդկանց հետ՝ ստատիկ բարկացաւ նրա վրայ ու ասաց. ինչո՞ւ իջար այստեղ, ո՞ւմ ձեռքին թողեցիր ոչխարներովդ հօտը՝ բաց անապատում, գիտեմ ես քո հպարտութիւնը և քո սրտի չարութիւնը, դու եկել ես պատերազմը տեսնելու:—Ի՞նչ եմ անում ասաց 'Դաւիթը, չէ՞ք լսում որ խօսում ենք: Այս ասելով երեսը դարձրաւ եղբորից և կրկին խօսեց ժողովրդի հետ սառչեալ խօսքերը: Նրա խօսքերը լսելի եղան, զնացին պատմեցին Սաւուղին, որ կանչեց իր մօտ 'Դաւիթին: Եւ ասաց 'Դաւիթը Սաւուղին. թող չըկոտրւի իմ տիրոջ սիրտը, քո ծառան կըզնայ և կըկոււի այն այլազգու հետ:

Սաւուղը պատասխանեց.—Դուցէ չըկարողանաս զնալ ու կուել այլազգու հետ, որովհետեւ դու մանուկ ես, իսկ նա մեծ մարդ է ու մանկութիւնից սկսած պատերազմով: Եւ ասաց 'Դաւիթը Սաւուղին. »Քո ծառագ իր հօր խաչներն էր արածացնում և երբ առիւծ կամ արջ էր՝ գալիս ու հօտից ոչխար տանում, ետեւիցն էի ընկնում, խփում էի նրան և առնում էի բերանից, իսկ եթէ ինձ վրայ էր յարձակում, բռնում էի նրա վրդից, գետնին էի խփում և սպանում էի նրան: Քո ծառագ առիւծներին և արջերին էր սատկացնում, թող այն անթլփատ այլազգին էլ նրանցից մէկը լինի, այժմ չըզնանմ ու չըստովեցնեմ նրան և հէնց այսօր չըվերցնեմ նախատինքն Իսրայէլից. ո՞վ է, ինչացո՞ւ է այն անպիտան այլազգին, որ կենդանի Աստծոյ բանակը նախատեց: Տէր Աստուածը, որ ինձ ապրեցրաւ առիւծի բերնից ու արջի թաթից, նա ինձ էլ կապրեցնէ այն անթլփատ այլազգու ձեռից:

Եւ ասաց Սաւուղ.—Դնա, թող Աստուած քեզ հետ լինի: Եւ Սաւուղը հագցրաւ 'Դաւիթին իր վարապանակները, պղնձի սաղաւարտ դրաւ նրան գլխին ու զրահ հագցրաւ նրան, ու զրահների վրայից իր սուրը կապեց նրա մէջքը. բայց 'Դաւիթը

մի երկու անգամ կուսցաւ և ասաց Սաւուղին. չեմ կարող այս զէնքերի մէջ ման գալ, սովորած չեմ սրանց. և նրանից խօսոյն հանեցին զէնքերը: Դաւիթը ցուպը ձեռն առաւ և հեղեղատից հինգ ողորկ քարեր ընտրեց ու դրաւ իր հովական մաղախի մէջ որի մէջ նա սովորած էր քարեր գնել, ու պարսը ձեռքին բռնած մօտեցաւ այլազգի մարդուն: Գնում էր ու գալիս այլազգի մարդը, մօտենում էր Դաւիթին, ու վահանակիւն էլ նրա առաջին գնում էր գալիս: Երբ այլազգին հայեց ու տեսաւ Դաւիթին, արհամարհեց նրան, որովհետեւ մի խարտեաչ և զեղեցիկ աչքերով պատանի էր: Նւ ասաց այլազգին Դաւիթին.—Այդ ինչ է, ես չմն եմ որ փայտով ու քարով ես գալիս իմ վրաս:

—Շնից էլ վատթար ես, պատասխանեց Դաւիթ:

Այլազգին Դաւիթին անիծեց իրան կուռքերի անունով և ասաց.—եկ, տամ քո մարմինը կերակուր երկնքի թռչուններին ու երկրի գազաններին:

Դաւիթը պատասխանեց.—Դու գալիս ես իմ վրայ սրով, գեղարդով ու կացնով, իսկ ես գալիս եմ քո վրայ Աստուծոյ անունով Իսրայէլի զօրութեանց բանակից, որին դու այսօր նախատեսիր: Այսօր Տէրը քեզ իմ ձեռքս կըձգի, ես կըսպանեմ քեզ, կըվերցնեմ քո գլուխը և քո գէշը, ու քո բանակիդ դիակները հէնց այսօր իսկ կերակուր կըտամ երկնքի թռչուններին և երկրի գազաններին ու բոլոր ժողովուրդը կըհասկանայ որ Աստուած կայ Իսրայէլի մէջ:

Նւ վերկացաւ այլազգին, եկաւ կանգնեցաւ Դաւիթի հանդէպ: Դաւիթն աճապարեց և վազեց այլազգու դէմ. ձգեց Դաւիթը ձեռն իր մախազի մէջ, մի քար հանեց այնտեղից, դրաւ պարսի մէջ ու նետեց պարսաքարը ու խփեց այլազգու ճակատին, քարը ծակեց սաղաւարտը և մոտաւ ճակատը. այլազգին ընկաւ երեսի վրայ: Նւ Դաւիթն այլազգուց աւելի զօրացաւ իր պարսովն ու քարովը, խփեց ու սպանեց նրան: Սուր չըկար Դաւիթի ձեռին, վազեց Դաւիթը այլազգու վրայ՝ հանեց նրա սուրը պատեանից ու կտրեց նրա գլուխը: Երբ այլազգիք տեսան թէ նրանց զօրաւորը մեռաւ, իրանք էլ փախան: Վերկացան Իսրայէլի և Յուդայի ցեղերը ազադակեցին ու յարձակեցին նրանց ետևից մինչև Գեթայ մուտքը: Այլազգիները վերաւորներն ընկան ճանապարհների վրայ մինչև Գեթի և Ակկարօնի գոտիները: Նւ Իսրայէլի մարդիկ կոխկռտեցին նրանց բանակը:

Նւ երբ Դաւիթ դարձաւ այլազգուն սպանելուց, Աբէններն
առաւ նրան և բերաւ Սաւուղի մօտ, այլազգու գլուխը ձեռին
բռնած:

— Որք որդին ես դու, ով մանուկ, հարցրաւ Սաւուղ:

— Քո ծառայ Յեսսէ Բեդղէհէմացու որդին, պատասխանեց
Դաւիթ:

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԲ

Գիրք Ա. Թագաւորաց զԼ. ԺԷ.

Փ Ո Ղ Ր Ի Կ Ջ Ր Վ Է Ժ

Բարձր ժայռի թիկունքից

Աղաղակով ու փրփրած,

Մի վտակ էր ցած թափւում

Փռու ամպեր բարձրացրած:

Չանցած հազիւ մի վայրկեան

Մեղմ ու հանդարտ հոսելով՝

Դաշտավայրն էր ոռոգում

Սիրոյ քաղցրը մըրմունջով:

Բայց ինչք էր նա խփում

Ահեղ ցըցւած ժայռերին,

Ինչք էր նա վըրդովում

Ջարկում սեղմած ափերին:

Գուցէ կուգէր բաց անել

Մի ճանապարհ իր համար.

Հզօր ժայռերը խորտակել,

Հոսել, խայտալ մեղմաբար:

Բայց ջրվեժը միշտ լուռ էր,
Աղաղակ էր բարձրացնում,
Սիպտակ փրփուր հանելով՝
Շրջակալքն էր դըղըրդում:

Անցան օրեր... Նորից եկալ
Տեսնել փոքրիկ ջրվեժին,—
—Այս անգամին նա երգում էր
Յաղթանակի մեղեդին:

Ահեղ ցցւած ժայռերին
Նա քշել էր, հեռացրել,
Եւ մի ազատ ճանապարհ՝
Անխոնջ ջանքով էր բացել:

Պ. Մ.

Պ Ի Ս Ո Ւ Թ Ի Ա Ն

ԿՐԾՈՂՆԵՐ

ՄՈՌԿ

վ չէ ճանաչում ըն-
տանի մկանը, այդ
փոքրիկ չարածճի կեն-
դանուն, որ իր փոք-
րիկ սուր ատամներով կրծում
է ամեն բան, ինչ որ զտնում է ու
լաւ կշտանալուց յետոյ սկսում է վազ-
վզել սէնէակի յատակի ու առաստաղի տախ-
տակների տակ սուլելով ու ծածալով: Այն-
քան մօտ ծանօթ է ձեզ այս կենդանին, որ դրա
կեանքը նկարագրելն աւելորդ է, բացի դրանից,
տնային փոքրիկ մկից կան և շատ տ'սակ մկներ,
ինչպէս—դաշտային մուկ, անտառային մուկ, մեծ մուկ
և այլն և այլն: Սև մեծ մուկը որ շատ աւերիչ է, տա-
րածել է Եւրոպայում 13-երորդ դարում Պարսկաստանից և
այդ ժամանակից սկսած մեծ աւերածներ էր անում Եւ-
րոպայում, մինչև 1727 թւականը, երբ Եւրոպա անցան
մոխրագոյն մեծ մկները և սկսեցին կոտորել սևերին:
Մոխրագոյն մեծ մկները բազմանում են մեծ արագութիւ-

Դաշտային մկներ

նով և չափազանց աւերող բնութիւն ունին: Մոխրագոյն մեծ մկները շատ խելօք են և միւսնոյն ժամանակ շատ խորամանկ: Նրանք բնակւում են գրեթէ ամենայն տեղ յատակներում և առաստաղներում: Դրանք ահագին ծպկեր են բանում յատակի վրայ, առաստաղի վրայ, սենեակի անկիւններում և նոյն իսկ պատերի մէջտեղերը: Դժբախտութիւն է մի տան համար, ուր սկսում են բազմանալ այդ աւերիչները. էլ ոչ ուտելիք, ոչ ըմպելիք, ոչ հագուստ, ոչ դիրք, ոչ կահ-կարասիք, միով բանիւ ոչինչ չէ պրծնում դրանց սուր ատամներից: Դրանք այնքան յանդուգն են որ մինչև անգամ քաղցած ժամանակ կրծում են քնած մարդկանց մարմինը և պատահել է օրինակներ, որ նրանք կրծոտել են օրօրոցում քնած երեխաներին: Այնքան խորամանկ են մկները, որ թոյն չեն ուտում և դրանց ոչնչացնելու հնարն է կոտորելը. լաւ համարձակ կատուն, վարժեցրած շուներ և ողնին մեծ յաջողութեամբ կոտորում են դրանց: Միայն Փարիզու սպանդանոցում մի օրում կոտորել են 16,000 մեծ մկներ: Պատահել են գէպքեր որ մի բնի մէջ գտել են 14—30 հիւանդ մկներ պոչները միմեանց կպած. նրանց սպապանում և կերակրում էին միւս առողջ մկները: Մուկը տարւան ընթացքում երեսուն ձագ է ունենում: Ներկայ համարում տպագրւած նկարի վրայ երևում են դաշտային մկները: Դրանք և անտառային մկները ամենալնասակարներն են: Դաշտային մկները վնասակար են նրանով, որ փչացնում են հացահատիկների արտերը: Դրանք երբեմն տասնեակ և հարիւրաւոր հազարներով ու միլիոններով թափւում են արտերի վրայ և ոչնչացնում են բոլոր հասած հասիկերը և սով են ձգում ամբողջ գաւառներ ու նահանգներ: Զարմանալի ճարտիկութիւնով դրանք բարձրանում են ծղօտների վրայ: Գետ պատահած ժամանակ դրանք իրարու պոչները միմեանց են փաթաթում, թաթերով ու ատամներով իրար խածնում

և իրանցից կամուրջ շինում ու այդ կամուրջով անցնում է միլիօնաւոր մկներին բանակը: Շատ մկներ էլ մի ծղօտ են առնում բերանները և նրա օգնութեամբ ջրից լողալով անցնում են և ողողում դաշտերն ու արտերը: 1828 թւին Րէյնի վրայ, միայն Յաբերինի գաւառում կոտորեցին 1,570,000 դաշտային մկներ: Պատահում է որ այդ մկների մէջ զանազան վարակիչ ախտեր են ընկնում, այն ժամանակ առողջ մկները թողնելով հիւանդներին՝ ահագին խմբերով թողնում են ու գաղթում աւելի հեռու տեղեր:

Ա Դ Ա Մ Ա Ն Դ

(Աղագրութեան)

նշուշտ ամենքդ էլ տեսած կը լինի այդ Թանկագին քարը, բայց ձեզաւում այդ Թանկագին քարը: Ահա հէնց այդ մասին կուզէի պատմել ձեզ համար, որ անշուշտ հետաքրքրական կըլինի ամենքիդ համար էլ, քանի որ շատերդ կը լինիք կանգ առած ակնավաճառների փայտուն լուսամուտների առաջ և փափագած ունենալու այնտեղ ի ցոյց դրած սիրուն-սիրուն զարդերից:

Ինչպէս որ մենք ենք սիրում ակնեղէն և զանազան զարդեր, այնպէս էլ այդ փափագը տարածւած է բոլոր երկրների ժողովուրդների մէջ, մինչև անգամ և այն վայրենիների մէջ, որոնք ուտելու հաց անգամ չունին, բայց և այնպէս նրանք ևս հաւաքում են գեղեցիկ խխունջներ, որ գտնում են ծովափին, և շարում ու իբրև վզնոց կախում իրանց պարանոցից:

Շատ տարիներ առաջ աղամանդը գործ էին ածում բնական գոյնով, որ զուրկ էր լինում փայլից: Մէկ դար հազիւ կը լինի, որ միջոցներ են գտել այդ անհարթ բերեղից զանազան ձևի գեղեցիկ ակներ չինել:

Սրբ որ հանքերից հանում են աղամանդը, նա ծածկւած է լինում այն հողի շերտով, ինչ հողում որ գտնում են. գտած միջոցին աղամանդը լինում է անթափանցիկ:

Բրազիլիայի զանազան հանքերում աղամանդն աւազի նըման է լինում և աւազախառը, և դրա համար լացողներ կան, որոնց համար պատասպարաններ են չինում այն տեղերում, ուր կարելի է ջուր գտնել: Այս պատասպարանները չինում են բամբուկից (հնդկական բոյս է), որոնց տանիքը ծածկւած են իրանց երկրի խոտով, դրանք պաշտպանում են աղամանդ լա-

ցողներին արևի սաստիկ ճառագայթներին: Այդ պատասպարաններում կան զլխաւորներ, որոնք և հսկում են միւս բանւորների վրայ: Պատասպարաններում շինւած են 12 ֆուտ երկար և 3 ֆուտ լայնութիւն ունեցող արկղներ: Զուրը թողնում են վերեւից այդ արկղներից, որոնց միջով անցկենալով դուրս է հոսում ներքի մասով: ջրի անցքն այնպէս է շինւած, որ միայն բարակ տիղմն է դուրս հոսում: Զրի հոսալու միջոցին բանւորը արկղը խառնչտորում է մինչև որ յաջողում է գտնել ագամանդը:

Տարիներ առաջ երբ Ամերիկայի սևամորթները ստրկութեան մէջ էին, այսպիսի մի սովորութիւն կար, որ երբ մի գերի բախտ էր ունենում սովորական չափից աւելի մեծ ադամանդ գնելու, նրան ազատութիւն էին շնորհում, որ կատարում էին մեծ հանդիսով: Այդ ծիսակատարութեան միջոցին բոլոր բանւորները ազատ էին լինում մէկ օրով: Բախտաւոր գերու բոլոր բանւոր ընկերները չըջապատում էին նրան և զարդարում ծաղիկներով ու պրակով և յետոյ տանում էին ուրախ երգերով հանքատիրոջ մօտ, որ և ազատութիւն էր շնորհում:

Աեծ մասամբ Բրազիլիայումն են գտնում ադամանդը, զգուշութեամբ դարսում են արկղիկների մէջ և ուղարկում Փարիզ, Ամստերդամ և այլ քաղաքներ: Այդ տեղի գլխաւոր վարպետները նախ և առաջ քարը ազատում են իր վերին չեւտից և ապա յատուկ մասնագէտ ադամանդ կտրողների հետ խորհրդակցում, թէ ինչպէս կտրեն քարը, որ աւելի լաւ դուրս գայ: Առաջ ու առաջ գործն այն է լինում, որ քարը կտրեն այնպէս, որ մէկ ձև տան, ապա յանձնում են ադամանդ ճեղքողներին: Ադամանդը ճեղքողները տեղաւորում են քարը ցեմենտի մէջ այնպէս որ մի մասը դուրս մնայ: Այդ մասի վրայ միւս ադամանդով գծում են այնպէս, ինչպէս որ կամենում են ճեղքել քարը և այդ գծածի վրայ դնում են սուր դանակ և մուրճով խփում դանակին ու քարը կտրում: Այս գործողութիւնը կոչւում է «ճեղքել», որի համար հարկաւոր է մեծ հումութիւն և փորձաւորութիւն: Ճեղքելուց յետոյ քարը անցնում է տաշողների ձեռքը: Դրանք ևս ադամանդը տեղաւորում են ցեմենտի մէջ, որ ամրացած է լինում փոքր բանտիչի (կոթի) ծայրում և յետոյ քսում են միւս ադամանդին, որ նմանապէս ամրացրած է փոքր բանտիչի ծայրում: Ադամանդները իրար

քսելու միջոցին այնպէս են դասաւորած փոքրիկ արկղի վրայ, որ թափւած փոշին ժողովւի, որն հարկաւոր է վերջը աղամանդին փայլ տալու համար: Ժողովրդական ասւած է թէ՛ «Աղամանդը աղամանդով կարելի է կտրել և իրաւ աղամանդին ոչ մի բան չի կարող կտրել բացի աղամանդից: Այս գործողութիւնը շատ դանդաղ է կատարւում, շատ անգամ օրեր են անցնում և դարձեալ ոչինչ չէ երևում քարի երեսին: Նրբ որ քարը տաշում պրծնում են, փայլ տալու համար յանձնում են մասնագէտներին, որոնք բաց մասը տեղաւորում են մի կիտակոր երկաթի վրայ, որ պտտւում է մեծ արագութեամբ՝ այդ միջոցին քսում են վերև յիշած աղամանդի փոշին ձեթում չափադած:

Ահա այնպէս ծանր և դանդաղ ընթացք պէտք է աւնէ աղամանդը, մինչև որ պատրաստ լինի ի վաճառ հանւելու:

Շատ մեծ աղամանդներ են գտնւած, որոնցից ամենամեծը պատկանում էր Տոսկանայի իշխանին, որի տրամագիծը մօտաւորապէս մի վերջուկ է, հաստութիւնը ¹/₂ վերջուկ. սա առաջինն է ողջ աշխարհում, թէ իր գոյնի պարզութեամբ և թէ ձևի գեղեցիկութեամբ. այս աղամանդն այժմ պատկանում է Աւստրիացոց թագաւորին: Կայ և մի ուրիշը մեծ և գեղեցիկ, որը յայտնի է «Ռեջինա» կամ «Պիա» անունով: Այս աղամանդը գնել էր Վիլիամ Պիտի պապը Մադրասում, երբ այնտեղ նահանգապետ էր, գրանից յետոյ ձեռքից ձեռք անցնելով վերջապէս 1748 թ. գնեց Օրլեանի դուքսը և յետոյ Ռեջինա Գաղղիայի կառաւարիչը Լուի XV-ի համար գնեց շատ մեծ գնով՝ 135000 լիրայով: Հռչակւած է նոյնպէս «Կռինուր» կամ «Լոյսի լեռ» անունով աղամանդը, որ գտնւում է Անգլիացոց արքունական տէնդէնների մէջ:

Այժմ այնպէս գեղեցիկ կեղծ աղամանդներ են չինում, որ շատ դժւար է լինում իսկականից զանազանել, ուստի աղամանդ գնողը պէտք է շատ զգոյշ լինի: Նթէ գնողը կասկածի քարի իսկականութեան մասին, նա պէտք է մի շատ բարակ սղոց վերցնի և սկսի քսել քարի «սեղան» կոչւած երեսին: Նթէ քարը իսկական է, ինչքան էլ սղոցւի՝ ոչ մի նշան կամ դիմ չի երևալ, իսկ եթէ քարը կեղծ է՝ սղոցը շատ շուտ հետքեր կը թողնի, այսինքն գծեր կը գոյանան «սեղանի» վրայ, իսկ այդ նշան է թէ քարը կեղծ է և գուրկ որ և է արժէքից:

Թարգմանեց Տ. Հ. Մ.

ԺՈՎԻ ԹԱՏԱԿԻՑ ԱՂԲԻԻՐԻ ԶՈՒՐ ՀԱՆԵԼԸ

Պարսից ծովում՝ Բախրէյն անունով կղզի կայ։ Այդ կղզու վրայ ոչ գետեր կան, ոչ լճեր, ոչ ջրհորներ, մի խօսքով խմելու քաղցր ջրի նշաններն անգամ չեն երեւում, թէեւ կղզու վրայի բնակիչները շատ խիտ են եւ ՚ի հարկէ նրանք առանց ջրի կարող էին կոտորել ծարաւից։ Անձրեւներ շատ քիչ են գալիս այդ կղզու վրայ, եւ եթէ անձրեւներից եկած ջուրը հաւաքեն, կրկին քաւական չէ կղզու քաղմաթիւ բնակիչներին։ Ժովի դառնաղի ջուրը խմել չի կարելի։ Այժմ կըհարցնէք թէ ապա այդտեղի մարդիկ ինչ են խմում։ Միամիտ կացէք, ոչ գինի են խմում, ոչ օղի, որովհետեւ դրանցով ծարաւը չի անցնիլ, այլ խմում են ամենապատւական աղբրի ջուր, իսկ այդ աղբիւրը գտնուում է ծովի յատակում՝ կէս վերստ հեռու կղզուց, եւ բնակիչներն իրանց խմելու ջուրն առնում են ուղղակի ծովի յատակից. դրա համար ոչ մեքենաներ կան, ոչ շոգենաւեր եւ ոչ ուրիշ գործիքներ. այլ միայն լուղորդներ։ Ամեն օր որոշեալ ժամին այդ ճարպիկ լուղորդները նաւակներով գնում են ծովը եւ կանգնում այնտեղ, որտեղ՝ ծովի յատակում ցայտում է

վճիտ աղբիւրը: Այդտեղ ծարալիկ լուղորդը ընկնում է ծովը մի ձեռին ծանր քար քոնած, իսկ միւս ձեռին ջրի տիկ կաշւից կարած: Հէնց հասնում է աղբիւրին թէ չէ՝ իսկոյն քաց է թողնում քարը, որ թոկով քաշում են վերել եւ տկի՝ քերանն ուղղակի՝ դնում են աղբիւրի ակին. մի վայրկեանում՝ լցնում է տիկը ուժեղ աղբրի ջրով: Լաւ ջուրը ծովի ջրից թեթեւ է, ուստի տիկը լցում է թէ չէ, իսկոյն սկսում է լողալ դէպի ծովի երեսը՝ իր հետ էլ դուրս քերելով լուղորդին: Այդտեղ լուղորդը մի քիչ հանգստանում է նաւակում, ջուրը թափում է մեծ ամանի մէջ եւ էլի նորից խորասուզում ծովի յատակը: Այդպիսով մի քանի րոպէում լուղորդը մի անագին տակաւ է լցնում. իսկ այդպիսի լուղորդներ շատ են:

ՇԱՆ ԽԵԼՔԸ ԵՒ ՆՐԱ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՆՇԱՆՆԵՐԸ

Դուք շատ պատմութիւններ էք կարդացել թէ «Աղբիւրի» մէջ, թէ գրքերի մէջ շան մասին եւ գիտէք որ դա ամենախելօք եւ ամենահաւատարիմ կենդանի է: Ահա ձեզմի ուրիշ օրինակ թէ շունը որքան խոր մտածող ու որքան զգայուն է: Փրանսիայի գիտնական Մինիէն պատմում է որ մի հովիւ հիւանդացել էր տենդով, ուստի ոչխարների հօտը քաց թողեց արածելու ագարակի չորս կողմը՝ նրանց հսկողութիւնը յանձնելով իր փոքրահասակ որդուն: Հովիւ գամփոք տեսնելով այդ անփորձ մանուկ հովիւին, ինքը հօտի գլուխն անցաւ առաջնորդեց նրանց արածելու սովորական խոտաւէտ դաշտում, եւ մի տեղ խոտը վերջանալուց միւս տեղը փոխադրեց, մի խօսքով կատարեալ հովիւ պաշտօն կատարեց ու երեկոյեան իր ժամանակին ըլլոր հօտը յետ քշեց տուն:

Մի ուրիշ տեղ աւելի զարմանալի դէպք է պատահել: Գիւղացին տարաւ շուկայ 14 ոչխարներ եւ ծախեց կապալառին. քայց կապալառուն ինչորեց որ գիւղացին իր շունն էլ տայ այդ ոչխարների հետ. գիւղացին փողից գրաւած շունն էլ տուաւ: Կապալառուն 14 ոչխարները խառնեց ուրիշ գնած 150 ոչխարների հետ եւ քշեց իր տունը: Խեղօք շունն ամենեւին նշան չըցոյց տուաւ թէ դժգոհ է իր տիրոջ արած սակարկութիւնից եւ կամաց քայլերով հետեւեց իր նոր տիրոջ ետեւից, մինչեւ որ մթնեց. հէնց որ գիշերը վրայ հասաւ, խորամանկ շունը մտաւ հօտի մէջ, փնտրեց գտաւ իր 14 ոչխարները, ջոկեց նրանց միւսներից եւ յետ քշեց դէպի առաջւան տիրոջ տունը: Լուսադէմին բոլոր այդ ոչխարները մայում էին հին տիրոջ դռների մօտ եւ նրանց զօրապետ շունը պոչը քարճրացրած փառաւորապէս ման էր գալիս նրանց շորս կողմը: Տանտէրը ի հարկէ մնաց զարմացած. ոչխարներին յետ դարձրաւ կապալառին, իսկ իր հաւատարիմ շանը կրկին պահեց իր մօտ:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱԿԵՂՈՆԱՅՈՒ ԵՂՋԻՒՐԸ

(Աւանդութիւն)

Ալեքսանդր Մակեդոնացին գլխին մի փոքրիկ եղջիւր է ունենում: Այդ եղջիւրը նրան շատ էր ամաչացնում, և նա իր գլուխը միշտ ծածկած է պահում, որ ուրիշները չըտեսնեն իր եղջիւրը: Ոչ ոք չէր իմանում, թէ նրա գլխին եղջիւր կայ: Երկար ժամանակ նա իր մազերը չէր խուզում, վախենալով, որ մի գուցէ սափրիչը տարածէ իր գաղտնիքը: Միւս կողմից սափրիչը պիտի տեսնէր իր եղջիւրը, և այդ ժամանակ նա պիտի ամաչէր: Բայց ուրիշ հնար չըկար. պէտք է անպատճառ խուզէր մազերը, որոնք այնքան երկարացել էին, որ անտանելի էին դարձել:

Վերջապէս վճռում է կանչել պալատական սափրիչին, և մազերը խուզելուց առաջ՝ յայտնում է նրան իր գաղտնիքը, խիստ հրամայելով ոչ ոքի չասել իր եղջիւրի մասին, իսկ եթէ լսէ, որ նա ուրիշի ասել է իր գաղտնիքը, — այն ժամանակ սափրիչը կը գլխատւի:

Անցնում է մի ժամանակ: Սափրիչի սիրտը ուզում է ճաքել, այդ գաղտնիքը պահելով իր սրտում. բայց աչքի առաջ ունենալով մահը, նա մի կերպ պահում է գաղտնիքը առժամանակ: Անցնում է էլի մի ժամանակ: Նա այլ ևս չէ կարողանում պահել գաղտնիքը: Սակայն ինչ անէր, որ ջուրն ընկնէր: Մի կողմից նրա սիրտը ճաքում էր, միւս կողմից՝ նրան մահ էր սպառնում:

Նա մտածում է, մտածում և վերջապէս վճռում է հետեւեալ՝ կերպով ազատուել իր անել դրութիւնից. նա փորել է տալիս քառասուն արշին խորութեամբ մի հոր և այնտեղ մտնելով երկար ժամանակ բարձրաձայն կըրկնում է «Ալէքսանդր Մակեդոնացու գլխին մի եղջիւր կայ, մի եղջիւր»։ Նա այնքան կըրկնում է, որ սիրտը բոլորովին թեթեւանում է։ Սափրիչի ձայնը, ի հարկէ, ոչ ոք չի լսում։

Ժամանակով այդ հորը լցնում է հողով։ Այդ հողի վրայ եղեգն է բսնում։ Մի հովիւ այդ եղեգնից կտրում է իր համար մի սրինգ շինում ու ածում. հէնց որ նա սկսում է ածել, այն խօսքերն են դուրս գալիս, ինչ որ մի ժամանակ սափրիչը հորում ասել է։ Հովիւը մնում է ապշած, և այդ դէպքը հրաշք է համարում։ Նա պատմում է այդ ուրիշներին, որով շուտով թագաւորի քաղաքի բնակիչներն իմանում են իրանց թագաւորի գաղտնիքը։ Թագաւորի վեզիրները յայտնում են թագաւորին, թէ ժողովրդի մէջ պտտում է մի լուր, որ իբր թէ թագաւորի գլխին մի եղջիւր կայ։ Թագաւորը տեսնելով, որ իր գաղտնիքը բացւել է, սաստիկ բարկանում է, և կանչել է տալիս հովիւին և փշրտել տալիս ճշմարիտ հնչող սրինգը. ապա առանց հարց ու փորձ անելու հրամայում է կլտրել թշառ սափրիչի գլուխը։

Յ. Օ.

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ Ն Ե Ր

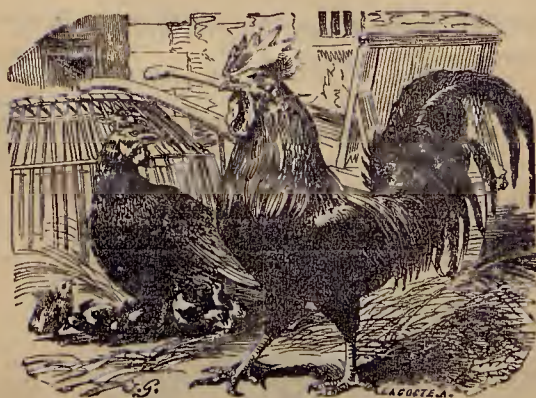
Առաջ. Գ. Բ.

- 1) Վերելից երդիք,
Ներքելից դռնակ,
Իսկ կենդրոնումը
Եւ ջուր եւ կրակ:
- 2) Նա է կանաչ
Կոճակ բոլոր,
Մաքուր հիւթով
Լցած տկճոր,
Կարմիր մեղուք
Ներսը բոլոր,
Ահա կերէք,
Ձերթ մեղրի ծոր:
- 3) Չորս մայր կային նրմանակ,
Ունէին հինգ-հինգ զաւակ.
Հինգն էլ մի մօր էին որդիք.
Հինգը նրանց եղբոր որդիք,
Տասն էլ մօրեղբոր որդիք:

- 4) Կայ մի առարկայ անշունչ, անկենդան,
Որ չունի արին, միս, ոսկոռ, քերան,
Ոչ գլուխ, ոչ քիթ, ոչ աչք, ոչ ոտներ,
Ոչ փոր, ոչ ստինք եւ ոչ իսկ ձեռքեր:
Բայց ունի քերան ջուր է պահանջում,
Եւ ունի ոտքեր վերստեր է չափում,
Իր ամուր ձեռքով մարդ է ընդունում,
Շեղ որկորովն իր փորն է տանում,
Նա միշտ գործում է եւ չէ դադարում:
Ինչպէս վիթխարի նա մոնչում է,
Նրա ծայնիցն մարդ սարսափում է:

Նախընթաց № 2-ի հանելուկի բացատրութիւնը՝ սուեր:
Ռեբուտ.—Կատարումն օրինաց՝ Սէր է:

Մի քանիսները տարւան սկզբին հեռագրներով պահանջեցին մեզանից ուղարկել «Աղբիւր» եւ «Տարազ» մինչեւ անգամ մի քանի տասնեակ օրինակներ: Մենք անյարժար համարեցինք դրանց մերժել եւ ուղարկեցինք, բայց մինչեւ այսօր այդ պարոններից բաժանողագներ չենք ստացել:

Խնդրում ենք անյապաղ ուղարկել մեզ հասանելիք փողերը. հակառակ դէպքում, հետեւեալ 3-ից մենք կըղաղաւրեցնենք համարների ուղարկելը:

Ֆրանսիական ազատ խելքը մի հըսկայական միտք է ծնել այն է.—հաստատել «ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆՈՐՈՒԹԵԱՆ: Այդ առիթով արդէն կազմակերպւած է նախապատրաստական յանձնաժողով, որ պէտք է միջազգային կօնգրէս հրաւիրէ, իսկ այդ կօնգրէսը կըստեղծի դաշնակցութեան մշտական վարչութիւն: Յանձնաժողովի նախագահն է Ֆրանսիական սենատի անդամ Ժան Մասէ: Փոխ-նախագահներ՝ ընտրւած են առայժմ՝ Ամերիկայի, Զինատասնի, Գերմանիայի, Նոտալիայի, Պօրտուգալիայի եւ Ռուսաստանի համար. մինչեւ անգամ արդէն մշակւած է «Ժողովրդական լուսաւորութեան» միջազգային դաշնակցութեան ժամանակաւոր կանոնադրութիւնը:

Ստացանք «Օմուլ» վերնագրով զբոյսկը: Օմուլը Ռումինիայի թագուհու [Կարմէն Սիլւա] հեղինակութիւնն է. հայերէն թարգմանել է պ. Գ. Շահբուլաղեանց: Հեղինակն այդ զբոյսկն անւանել է մանկական վէպ: Ամբողջ զբոյսկն իդէալն շատ լաւ է եւ շատ բարոյական: Արքայորդի Էմմանուէլը իր յայտնի բարերար մօր մահից յետոյ մնում է անմղ-խիթար եւ շատ չարչարելոց յետոյ միջիթարութիւն է գտնում թշուառներին օգնելու մէջ, սկսում է աշխատել իրրեւ սոսկ բանւոր թէ փողոցում թէ տանը, թէ անտառում թէ լեռան վրայ վնտըրում է մարդիկ, որոնց կարողանար օգնել մի որ եւ է բանով եւ զգում է այդ վարմունքով ամենաբարձր հոգեկան զւարճութիւն: Ժանը տպաւորութիւն է թողնում կարդացողի վրայ, որ այդ բարեսիրտ ագնիւ Էմմանուէլը վերջի վերջոյ սպանում է իր մենտոր ծգնաւորին: Առ հասարակ զբոյս մէջ այդ ծգնաւորի դերն այնքան սազական չէ եւ այդպիսի մի րէալական տիպարի կողքին երեւալով, թուլացնում է իսկական հերոսի նըշանակութիւնը եւ նրա վարած կեանքի ազդեցութիւնը մանուկ ընթերցողների վրայ: Դէ հիմա մենք իրտեղից զաննք ծգնաւորներ, որոնք բարութիւն սովորեցնեն մարդկանց եւ վերջապէս մի՞թէ բարութիւնը պէտք է ծգնաւորների մեշալովածառութիւնը դարձնել:

Գրքի լեզուն վատ չէ, իսկ տպագրութեան թանաքը դժգոյն է, պէտք է աւելի ինտմքով տպագրել մանկական զբոյսկը: —«Օմուլ» արժէ 8 կոպէկ:

Ստացանք «Սոխակ Հայաստանի»-ի I հատորը, հրատարակութիւն Գր. քահ.

Գրիգորեանցի: Դա մի ժողովածու է մինչեւ այժմ տպագրւած եւ չըտպագրւած երգերի, բանաստեղծութիւնների եւ արձակ գրածների: Տպագրւած է Մոսկւայում, Գինն է 1 ռ. 20 կոպ.

Մարաղայի դպրոցի ընթերցարանի վարչութիւնը խնդրում է մեզ տպել հետեւեալը. «Մեր խորին եւ անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնում ենք ազնւափայլ տիկին Հովհաննէ Թումանեանցին, որն քարեհաճել է մի մի համար «Աղբիւր» եւ «Տարազ» նւիրել տեղւոյս աղքատիկ ընթերցարանին: Հոգաբարձու Մելքոն Խալափեան»:

ԱՂԲԻԻԻ ՊԵՏԱՍԻԱՆՆԵՐ

Աւերասնդրապօւ Յովհ. Կոստ. ձեռքանդարապէս ուղարկում է այդ ինչպէս է որ այդտեղի բոլոր բաժանորդներն ստացնեն եւ գուր չէք ստացել:

Թեհրան. Օւսե. «Տարազն» արտասահման արժէ 7 ռուբլի. իսկ «Աղբիւրը» — 4. դամարը 11 ռուբ. բարեհաճեցէք ուղարկել: Ապառիկ ուղարկելու հար չունինք:

Ջաքաթայա—Գ. Մ. Բաքի եղէք գրել մեզ թէ ո՞րտեղից էք թարգմանել փետրւորի 6-ին ուղարկածը: Նիւթը շատ լաւ է եւ մենք նորից կը յանձնենք թարգմանելու:

Ղզլար. Դր. Ար. Առանձին պայմաններ չունինք. եթէ լաւ կազմած լինի, ուրախութեամբ կըրտպենք, միայն ուղղակի հայերէն պիտի լինի գրած:

Խմբ. հրատ. Տ. Նազարեան

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ղ Թ Ի Ղ Ն Ն Ե Ր

ԳԵՂԱԳԻՐ ԱԼԲՕՄ

Մի գեղեցիկ գործ եւ ամեն հայ ընտանիքի հիւրասենեակի զարդ. Լոյս կը տեսնի կարճ ժամանակում

Աշխատութիւն Տիկին Մարգարիտ Ալեքսանեանի

Բաժանորդագիրը 1—50 կ., աւրօմը լոյս տեսնելուց 2 ռ., փառակազմ 3.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունում է Արփիւրի եւ.

Տարազի

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԷԺԱՆԱԳԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Գտնւում է Մեքայէլեան կամուրջի վրայ № 52

Տաշիւ ե հաշերեւ գրքեր ժողովրդեան եւ մանկանեան ընթերցանութեան համար:

Ամսական վճարն է 20 կոպէկ

Աշակերտները եւ աշակերտուհիները վճարում են կէսը

Երաշխաւոր ենք կայացնողները գրքեր կարող են վերցնել առանց գրաւականի: Հաւառակ դէպքում գրաւական Թողնւում է 1 ռուբլի:

Գիրքարարանը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչեւ 2 ժամը երեկոյեան 5 ժամից մինչեւ 8 ժ.

Доз. цензурую, Тифлисъ 1891 г. 27-го февраля

Тип. „Ароръ“ Т. Я. Назарьянъ. Уг. Голов. пр. и Ваят. уг

ԱՐԹԻ

ԳԵՂԱՐԻԵՍՏԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ՎՂԲԻՐ և ՏԱՐԱԶ

Պատկերազարդ հանդէսների
Տպագրում է ամեն լեզու-
ներով գրքեր, լրագրեր, պան-
կներ, սօսեցողութեան, պատկե-
րազարդ, ամեն տեսակ հրա-
տարակուրթիւններ, իր վրայ
ստանալով ԿԼԻՇԱՆԵՐԻ փո-
րագրել տալը, ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ
և Կ Ա Ր Ի Ը, ՍՐԲԱԳՐՈՒ-
ԹԻԻՆԸ, ԹՈՒՂԹԸ, Կ Ա Ձ-
Մ Ե Լ Ն ու ԲՐՈՂԻՐ ԱՆԵԼԸ:

Հասցէն՝

Тифлис, ул. Головин. прос. и
Баян, ул. Художественная
Типография „АРԹ“.

Уроки армянского языка, армянской ис-
тории и истории армянской литературы.
Спросить в конторѣ редакціи „Арбюръ и
Таразъ“.

2—10

ԱՐԻՍՏԱԿԱՆ ՆՊԻՍԿՈՂՈՍ ՍԵՂՐԱԿԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ստացւել է արդէն Թիֆլիսում
և ծախւում է Կենդրոնական և

Աղբիւրի վաճառանոցում:

Գինը 1 ռուբ.

Ճանապարհածախսը դնողի վրայ:

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ն

Ա Ր Օ Ր

Դեղարեւոտական տպարանի
Մամուլի տակից

Ա.

Ղ. Աղայեանց

Ս. Ն Ա. Հ Ի Տ

Բ.

Ա. Ր. Գ. Ա. Յ. Լ. Ի. Ր.

Թարգ. օր. Շ. Տէր-Նիկողոսեան

Գ.

Մուսինեանցի

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՆ

օրացոյցներ 1891 թվականի,
Բ. Գ.

1. ծոցի — 5
2. Նոյնը ընտիր Թղթի վրայ — 20
3. Դրպանի պատկերազարդ — 15
4. Նոյնը ընտիր Թղթի վրայ — 50
5. Մեծադիր պատկերազարդ սեղանի
լիակատար շատ կարեւոր տե-
ղեկութիւններով — 30
6. Նոյնը ընտիր Թղթի վրայ 1 —
7. Կամանց համար յատկապէս, կա-
րեւոր յաւելումներով: Կամանց
ԸՆԴ. Կամանադրութիւններով 40
8. Նոյնը ընտիր Թղթի վրայ — 1 —
9. Պատի—հատուածական — 50
10. Պատի—տախտակ օրացոյց

ԳԵՄԵՂ՝ Թիֆլիս Կոնտորա Րեդ.
„Արբյւր“

Երես տեսան եւ վաճառում են՝

Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆՏ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գինն է 1 ռ. 50 կ.

Դիմել Աղբիւրի վաճառանոց.

Լ Ի Ր Թ Ա. Գ Ա. Ի Ո Ր

Գինն է 5 կոպ.

ՏԱՐԱԶ

Աղբիւրի

յաւերած

Գեղարեստ.— գրական երգիծար.

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Հայ անդամատնութիւն՝ ցանկ գեղեցիկ եւ բարեւոյ սերմեր ու ազնուատիկ անկողեղ եւ չար որոմն, ահա Տարազի նպատակը:

ԴՆԴԱՐԻՆՅՍԸ՛ լինի նա արտայայտում բանաստեղծի վառ շքովներով, հրաշագործ նկարչի վրձնով, թէ չիտ տրուած փայտով փայլազոյ գրքով Տարազդա՛ւ առաջին տեղը պիտի բռնէ: Բնաստեղծութիւն մեր առօրեայ կեանքի՝ լինի նա արտայայտում վէպով, պատմանով, ֆէլիետով, թէ կատակով Տարազի գրական մասը պիտի կազմէ:

Տարազի մի երրորդական մասը կը կազմեն պատկերներ, նկարներ, տեսարաններ, թէ արդի եւ թէ անցած գետնի, գլխաւորապէս մեր կեանքից:

ՏԱՐԱԶԻ ԺՐԱԳԻՐԸ

Գեղարեստ եւ գիտութիւն. Պատմական եւ ժամանակակից վէպեր, պատկերներ, Թատրոնական գրութներ: Բանաստեղծութիւն: Բնաստեղծութիւն: Կար, ձեւ, ձեռագործ եւ ամեն նորութիւն արհեստների վերաբերեալ: Տնային արդիւնքներով եւ տնտեսութիւն: Ժամանակագրութիւն եւ թատրոն: Ժամանակագրական լուրեր, տեղեկութիւններ, յօդածներ եւ այլն: Ֆէլիետոն ծաղիկ, առած, կատակ: Շախմատի եւ այլ խաղեր, ռերուս, հարցեր, խորհուրդներ: Այլեւայլ, պատմականներ, յատարարութիւններ:

ՏԱՐԱԶ պատկերազարդ շաբաթաթերթի տարեկան բաժանորդագինը 6 ռուբլի է, արտատպմանի համար 7 ռ. (20 ֆր.) առանձին №№ 25 կ.

Հասցէն՝ Тифлис, ред. изд-ва. exoner. жезл. «Тараз» կամ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal «Taraz».

ԱՂԲԻՒՐ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Միասնեայ հրատարակութիւն երեսնամեայի եւս դաստիարակների համար:

Աղբիւրի առաջին պրեսիան է մի գեղեցիկ օրագրափյուն ԱՆԱԹԱՆ ՈՐԴՈՒՆ խոգ աշուածցներին:

Աղբիւրի Բ. պրեսիան՝ մեր տաղանդաւոր նկարիչ պ. Դեդոյց Բաշին-Ջաղեանի ԱՆԱԶԱՆԻ ՀՈՎԻՏԸ մեծապիւր եւ շքեղ ձեւով նկարելով յիմանկ կրթչի յաճանարդներին մեջ սեպտեմբեր կամ նոյեմբեր ամիսին:

Աղբիւրի Գ. պրեսիան զայ 1892 թ. համար, ղեկներէն Զե-ի հետ կաշարարի մի պատի-առիտակ եւ մի գրական փոքրապիւր օրացոյց: Բայցի դրանցից, տարաւ ընթացքով կատալոգարիս համերակներ, ռերուսներ ու յոնցից առաջին ղեկները կը տառնան միջանակներ:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

I) Մէկեր, մանրանկեր, զրոյցներ, տակներ, հեքիաթներ, ժամանակագրութիւններ, կենսագրութիւններ:

II) Բանաստեղծութիւններ:

III) Դիտութիւն եւ պրեստ:

VI) Հետաքրքիր տեղեկութիւններ

V) Այլ եւ այլ:

Ձ Ի Ա Ր Ծ Ա Ն Ի Ը

VI) Մանկական, ֆրեթերեան, շախմատի եւ այլ խաղեր, ռերուսներ, Թարաւնական խաղերներ: Անկերտներ, համերակներ՝ շախմատներով:

VII) Երգեր հոտակերպ:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

VIII) Կրթութեան եւ դաստիարակութեան վերաբերեալ յօդածներ ու տեղեկութիւններ:

IX) Առաջարկութիւններ, խորհուրդներ

X) Մասնաւոր տարութիւն եւ անոր գրքեր:

XI) Խառն լուրեր:

Պատասխաններ. Յայտարարութիւններ:

Աղբիւրի տարեկան բաժանորդագինը 3 ռ. 28 կ. իսկ արտատպմանի համար պրէ միաներով 4 ռ.

Հասցէն՝ Тифлис, ред. изд-ва. Азбука. Tiflis (Caucase) Rédaction du journal «AGBUR».

Խմբագիր-հրատարակիչ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ